בית המשפט המחוזי בחיפה

29 מרץ 2020

ע"א 54892-11-19 נון נ' הרשקוביץ ואח'
ע"א 58673-11-19 הרשקוביץ נ' נון ואח'

לפני הרכב כבוד השופטים:
רון שפירא, נשיא [אב"ד]
בטינה טאובר
עדי חן-ברק

המערערת בע"א 54892-11-19 יהודית נון ת.ז. 010022267
המשיבה בע"א 58673-11-19

נגד

המשיבים בע"א 54892-11-19 1. משה הרשקוביץ ת.ז. 050984822
המערערים בע"א 58673-11-19
2. התאגיד המנהל של המאגר לביטוח רכב חובה ("הפול") בע"מ
ח.פ 513136895

הודעות ערעור מיום 24.11.19 ומיום 25.11.19 על פסק דינו של בית משפט השלום בחיפה (כב' השופטת הבכירה כאמלה ג'דעון), בתיק ת"א 6366-07-12, מיום 6.10.19

פסק דין

השופטת ע. חן-ברק:

אדם נפגע בתאונת דרכים. סמוך לאחר מכן מתפתח ויכוח בינו לבין הנהג הפוגע במהלכו תוקף הנהג הפוגע את האדם. כעבור זמן קצר מאבד האדם הכרתו בשל אוטם חריף בשריר הלב, ולאחר שבועיים נפטר. מומחה שמונה מטעם בית המשפט קובע כי התאונה והקטטה שהתפתחה לאחר מכן, כל אחד מהם, ושניהם ביחד היוו מצב דחק קיצוני אשר גרם באופן ישיר ומיידי לאוטם חריף בשריר הלב אשר בהמשך הוביל למוות. האם בנסיבות אלו עומדת לאדם עילת תביעה בנזיקין כנגד התוקף (בנוסף לעילת התביעה שעומדת לו מכוח חוק הפלת"ד) – זו השאלה המרכזית העולה לדיון בנסיבותיו הטרגיות של תיק זה.

א. העובדות:

1. לאחר שמיעת ראיות בנושא החבות נקבעו בהחלטת בית המשפט קמא מיום 10/1/16, העובדות כדלקמן:

ביום 12/7/05 פגע המשיב (להלן: "הרשקוביץ"), תוך כדי נסיעתו במשאית עליה נהג, באופנוע עליו רכב המנוח נון (להלן: "נון").

נון היה מורה לנהיגת אופנועים, והתאונה ארעה בעת שנסע בטור כשמאחוריו רוכבים מספר תלמידים. משאית הרשקוביץ עקפה משמאל את טור האופנועים, ובעת שחזרה לנתיב הימני, כשהיא נכנסת ברווח בין האופנוע של נון לבין התלמידים מאחוריו, פגעה באופנוע עליו רכב נון. לאחר הפגיעה ירד הרשקוביץ מהמשאית, ניגש אל המנוח ובין השניים התפתח ויכוח, שבמהלכו הותקף המנוח על ידי הרשקוביץ (מכת אגרוף בכתף, ודחיפה עם שתי הידיים בעוצמה לכיוון בית החזה). לאחר זמן קצר התמוטט המנוח, איבד הכרתו, והובהל לבית חולים שם נפטר כעבור 14 יום.

2. לאחר ההכרעה במחלוקת העובדתית כמפורט לעיל – הכרעה שהתבססה בעיקרה על אימוץ עדות אחד התלמידים, שנהג באופנוע הראשון אחרי נון, מינה בית המשפט קמא מומחה מטעמו בתחום הקרדיולוגיה והרפואה הפנימית.

המומחה (ד"ר קיציס) קבע בחוות דעתו כי שני האירועים שהתרחשו: פגיעת המשאית באופנוע, והקטטה שהתפתחה לאחר מכן, כל אחד מהם ושניהם ביחד היוו מצב דחק קיצוני עבור המנוח אשר גרם באופן ישיר ומיידי לאוטם חריף בשריר הלב ולהפרעת קצב שבגינה איבד הכרה, כאשר במהלך ההחייאה כשהוא מחוסר דופק ולחץ דם, נגרם למנוח נזק מוחי ממנו לא התאושש עד מותו. כן קבע המומחה כי בשל מחלות רקע עמדה תוחלת חייו של המנוח, במועד התאונה, על 4-5 שנים בלבד.

3. במועד התאונה בוטח האופנוע עליו רכב נון ע"י חברת הפול, ובין עזבון המנוח לבין הפול נחתם הסכם פשרה לפיו שולם לאשת נון (יורשת ותלויה יחידה שלו) פיצוי על פי חוק הפלת"ד בסך של 84,653 ₪. עוד נכתב בהסכם הפשרה כי נון תהיה רשאית להמשיך את הליכי התביעה כנגד הרשקוביץ כאשר במסגרת ההליכים יופחת מסכום הנזק שייקבע, הפיצוי ששולם על פי הסכם הפשרה עם הפול.

4. בין אשת המנוח לבין הרשקוביץ לא הושגה הסכמה, הצדדים ויתרו על חקירות עדים (מעבר לעדים שנחקרו במסגרת שמיעת הראיות בנושא החבות), והוגשו סיכומים בכתב.

5. בפסק דינו קבע בית המשפט קמא, לאחר שדחה את טענת השיהוי, כי הוכחה עוולת תקיפה מצד הרשקוביץ, וכן מתקיים קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין מעשה התקיפה למות המנוח, זאת בשים לב לאמור בחוות דעת המומחה.

באשר לקשר הסיבתי משפטי נקבע כי הרשקוביץ היה צריך לצפות שהתנהגותו האלימה תגרום לנזק, ובכלל זה לאוטם בשריר הלב.
עוד נקבע כי לא חל עקרון ייחוד העילה, שכן מדובר בשני אירועים נפרדים (אירוע תאונת הדרכים ואירוע התקיפה), כאשר כל אירוע מקים עילה נזיקית נפרדת.

עוד נדחתה הטענה בדבר קיומו של אשם תורם מצד נון.

באשר לנזק נפסק הפיצוי הבא:

הפסדי שכר: 27,933 ₪ בגין התקופה ממועד התאונה ועד מועד היציאה לפנסיה (בגין 4 חודשים ו - 21 יום), 176,000 ₪ ממועד היציאה לפנסיה ועד תום תוחלת החיים. הוצאות קבורה ומצבה – 20,000 ₪, כאב וסבל - 100,000 ₪, קיצור תוחלת חיים - 250,000 ₪.

סך הפיצוי שנפסק 574,098 ₪. מסכום זה נוכה מענק פטירה, תגמולי מל"ל בסך 98,248 ₪, פנסיית שארים 273,365 ₪, והסכום ששולם ע"י הפול במסגרת הסכם הפשרה, כך שהיתרה שנפסקה היא 131,951 ₪.

<u>ב. טענות הצדדים:</u>

שני הצדדים הגישו ערעור על פסק הדין שניתן.

6. להלן, בתמצית, טענות הצדדים:

<u>הרשקוביץ:</u>

שגה ביהמ"ש כאשר דחה את טענת השיהוי, שכן מדובר באירוע שהתרחש בשנת 2005, והתביעה הוגשה רק בשנת 2012.

לגופו נטען כי טעה ביהמ"ש בכך שלא קיבל את גרסתו העובדתית של הרשקוביץ לפיה כלל לא תקף את המנוח – קביעה שעומדת בקנה אחד עם העובדה שתיק המשטרה נסגר מבלי שהוגש נגד הרשקוביץ כתב אישום.

נטען כי היה מקום לקבל גרסת הרשקוביץ לפיה ניסה לעקוף את טור רוכבי האופנוע מאחר שנסעו לאט, כאשר לאחר סיום העקיפה חזר לנתיב הימני, מבלי לפגוע במנוח. לאחר שהמנוח עצר עצירה מוחלטת בנתיב הימני וחסם הנתיב, נאלץ הרשקוביץ לעצור את המשאית מאחוריו, ניגש למנוח והסביר לו שהוא מוביל חומר מסוכן וביקש ממנו להזיז את האופנוע. המנוח סירב, ולכן הרשקוביץ הזיז בעצמו את האופנוע, כאשר לטענתו לא התפתח ביניהם כל ויכוח, ולא היה מגע פיסי. המנוח לא הסכים לזוז עד שתגיע משטרה, ועל כן תפס הרשקוביץ, לגרסתו, את המנוח ומשך אותו לכיוון המדרכה, כאשר רק אז הגיע התלמיד שטייניץ – העד שעל בסיס עדותו התקבלה גרסת התובעים לאירוע התקיפה. על כן נטען כי לא היה מקום לקבל עדות שטיניץ מה גם שהיא עומדת ע"פ הנטען בסתירה לעדות שמסר במשטרה בסמוך למועד האירוע.
בפרט נטען כי שגה ביהמ"ש בכך שלא קיבל עדות טוביה אמג'ד - תלמיד נוסף של המנוח, שנכח באירוע, והעיד כי היה ויכוח עם צעקות וקללות אך ללא מגע פיסי בין הצדדים.

לחילופין, נטען כי נוכח קביעת המומחה הרפואי חל עיקרון ייחוד העילה, ועם קבלת הפיצוי בהתאם לחוק הפלת"ד מוצו העילות.

לחילופין, מבוקש להתערב בגובה הנזק ולפסוק את הפיצוי הבא:
60,000 ₪ בגין כאב וסבל. 5,000 ₪ הוצאות קבורה. הכנסתו החודשית היתה רק 6,969 ₪ ובצירוף שכרה של בת הזוג סך הכל 9,369 ₪, ולכן עד גיל הפרישה הנזק 18,108 ₪, עד סוף תוחלת החיים הפסד הפנסיה הינו 183,222 ₪. סך הכל הנזק 266,330 ₪, ולאחר ביצוע הניכויים, התביעה נבלעת ודינה להידחות.

<u>נון:</u>

7. היה מקום לפסוק סכום גבוה יותר הן בראש הנזק של כאב וסבל והן בקיצור תוחלת החיים, זאת בשים לב לטיב הפציעה והתוצאה הטרגית כמו גם בשים לב לנסיבותיו האישיות של המנוח.
עוד נטען כי טעה ביהמ"ש משלא פסק פיצוי עונשי בנסיבות חמורות אלו, וכי היה מקום לפסוק פיצוי עונשי בסך 300,000 ₪.
בנוסף נטען כי לא היה מקום לנכות את התשלומים שקיבלה המערערת בגין תשלומי פנסיה וביטוח לאומי, מהפיצוי שנפסק בגין הנזק הלא ממוני.

8. באשר לטענות הרשקוביץ הנוגעות לייחוד העילה נטען כי יש לראות את שני האירועים כאירועים נפרדים ושונים, כאשר אין מקום להחיל כלל ייחוד העילה בנסיבות המקרה בו מדובר במעשה תקיפה שארע במכוון, כאשר לא מדובר באירוע שנכלל בגדר הצפיות להתרחשות בעקבות תאונת דרכים, זאת בשונה, למשל, מרשלנות רפואית שעלולה להתרחש במהלך טיפול באדם שנפגע בתאונת דרכים.

עוד נטען כי הרציונל הנוגע ליישום הכלל בדבר ייחוד העילה אינו מתקיים בנסיבות אירוע זה, שכן הכלל נועד להקל עם מי שתובע פיצוי, ולא נועד לפטור מחבות אדם שתוקף במכוון לאחר אירוע תאונת דרכים, אירוע לא צפוי, שאינו בא בתחום הסיכון שיוצר השימוש ברכב, ועל כן אין לאפשר לתוקף לצאת נשכר באמצעות כלל ייחוד העילה.

<u>ג. דיון והכרעה:</u>

9. טרם אפנה לדון בשאלה העיקרית, כאמור בפתיח פסק הדין, אומר כי דין ערעור הרשקוביץ ככל שהוא נוגע לקביעות העובדתיות של בית המשפט הקמא ביחס לאירוע התאונה והתקיפה – להידחות.
קביעותיו העובדתיות של בית המשפט קמא מבוססות על מכלול הראיות שהוצגו בפניו, לרבות התרשמות ישירה ממספר רב של עדים, שנשמעו ונחקרו בפני בית המשפט.

הלכה פסוקה היא כי אין דרכה של ערכאת ערעור להתערב בקביעות מסוג זה, והרשקוביץ לא הצליח להראות כי המקרה דנן נמנה על החריגים לכלל.
לאמור לעיל אוסיף כי עיון בראיות שהוגשו ובחקירות העדים אף מעלה כי קביעות בית המשפט קמא מבוססות היטב, לא מצאתי בערעור כל טענה המלמדת על טעות כלשהי, ובהינתן כי הרף ההוכחותי הנדרש הוא מאזן ההסתברות בלבד (בשונה מהליך פלילי זאת בשים לב לטענות הרשקוביץ בנוגע לעובדה שלא הוגש נגדו כתב אישום), אזי, קביעות בית המשפט הקמא, שנדרש לכל הטענות המועלות גם בערעור ביחס לממצאים העובדתיים, מקובלות עלי במלואן ואין מקום לסטות מהן.
לאמור לעיל אוסיף כי בית המשפט נתן דעתו להבדל בין עדי הראיה (שטיניץ – עליו ביסס את הכרעתו לבין טוביה אמג'ד), והתייחס למועד הגעת כל אחד מהם למקום האירוע – גם קביעה זו עולה בקנה אחד עם הראיות שהוצגו בפני בית המשפט קמא, ועם העדויות שנמסרו במשטרה בסמוך לאחר התאונה, אין מקום להתערב בה.

10. עוד יש לדחות טענת הרשקוביץ ככל שהיא נוגעת לדחיית טענת השיהוי.
בית המשפט קמא קבע כי לא הוכח שנון זנחה את זכות התביעה או כי הרשקוביץ שינה מצבו לרעה, או כי ההשתהות בהגשת התביעה נעשתה בחוסר תום לב מצד נון ואין לי אלא להצטרף לקביעות אלו, ולהוסיף כי ממילא לא הוכחו התנאים הדרושים לקבלת הטענה ברמה שיש בה להביא לדחיית התביעה המוגשת בתוך תקופת ההתיישנות. לעניין התנאים ראה בהרחבה דברי כב' השׂ' פרוקצ'ה בע"א 6805/99 **תלמוד תורה ' ועדה ירושלים** פ"ד נז(5) 433.

ומכאן ניתן לעבור לבחינת השאלה המרכזית כאמור בפתיח לפסק הדין:

11. לצורך הגשמת חלק ממטרות חוק הפיצויים - חוק סוציאלי, שבצידו קביעת אחריות מוחלטת שנועדה לקצר ולייעל הליכי המשפט בתיקי תאונות דרכים - נקבע, בין היתר, עקרון ייחוד העילה כאמור בסעיף 8(א) לחוק הקובע כך:

"מי שתאונת דרכים מקנה לו עילת תביעה על פי חוק זה, לרבות תביעה על פי ביטוח כאמור בסעיף 3(א)(2) ובסעיף 3(ד) לפקודת הביטוח, לא תהיה לו עילת תביעה על פי פקודת הנזיקין בשל נזק גוף, זולת אם נפגע בתאונה שנגרמה על ידי אדם אחר במתכוון".

דהיינו – מקום בו יש בידי הנפגע עילת תביעה על פי חוק הפיצויים, נשללת ממנו עילת תביעה בשל נזק גוף בהתאם לדיני הנזיקין.

בשים לב ללשון הסעיף, והמטרה שאותה נועד עקרון ייחוד העילה להגשים, נפסק כי יש לפרשו – **"כקובע שלילה מוחלטת של עילה בנזיקין מהנפגע, ביחס לכל נזק אשר לגביו קמה לו עילת תביעה על פי חוק...לנפגע בתאונת דרכים עומדת בעיקרון עילה מכח חוק הפיצויים**

גם בגין החמרת נזק שארעה עקב טיפול רפואי רשלני" – ע"א 3765/95 **חוסיין נ' טורם** פ"ד נ(5) 573.

12. בית המשפט קמא קבע כי לא חל במקרה דנן עיקרון ייחוד העילה מאחר שיש לראות בשני האירועים כאירועים מובחנים ונפרדים, שניתן לזהותם על ציר זמן מוגדר למרות סמיכות הזמנים ביניהם, כאשר כל אירוע מושתת על עובדות עצמאיות המקימות עילה נזיקית נפרדת. ביחס לנזק קבע בית המשפט קמא כי אף אם ניתן לראות בנזק השני שנגרם בעקבות אירוע התקיפה כקשור בקשר סיבתי משפטי לאירוע הראשון – תאונת הדרכים והשימוש ברכב, הרי שקשר זה מתנתק לאור העובדה שמדובר בנזק שנגרם במכוון ובזדון.

13. אכן ניתן לראות את שני האירועים כנפרדים ומובחנים, ואולם הנזק שבגינו פסק בית המשפט קמא פיצוי – נזק שנגרם בשני האירועים – נזק אחד הוא – מות המנוח.
כפי שעולה מחוות דעתו של המומחה הרפואי שמונה מטעם בית המשפט, מומחה שלא נחקר על ידי מי מהצדדים, הנזק שנגרם למנוח נגרם כתוצאה מכל אחד מהאירועים בנפרד, ומכאן שדי היה באירוע התאונה (פגיעת המשאית באופנוע) כדי לגרום לנזק במלואו, זאת ללא כל קשר למה שהתרחש לאחר מכן באירוע התקיפה, דהיינו, גם ללא אירוע התקיפה, היה המנוח נפטר כתוצאה מתאונת הדרכים.

אחזור ואפנה לאמור בחוות הדעת:

"**האירוע החריף – תאונת הדרכים והקטטה שהתפתחה בעקבותיה, כל אחד לחוד ושניהם יחד, היוו מצב דחק קיצוני שגרם באופן ישיר ומיידי לאוטם החריף בשריר הלב ולהפרעת הקצב ממאירה בעטיה המנוח איבד הכרתו. ההחיאה שבוצעה במקום גרמה להחזרת הדופק אך במקביל נוצר נזק מוחי קשה...ממנו החולה לא התאושש במהלך כל שהותו בבית חולים ועד מותו....בסבירות יותר מגבוהה מאוד מותו של החולה לא היה קורה לולי האירוע החריף/תאונת הדרכים/קטטה ומצב הדחק הקשה שנבע ממנו".**
למומחה אף נשלחו שאלות הבהרה ובתשובותיו חזר והבהיר כי די היה באירוע התאונה כדי להביא למצב הדחק שגרם לאוטם:
"**ש. נכון שללא האירוע הראשוני (תאונת הדרכים – לא במקור – ע.ב.) שיצר דחק קשה ביותר ישנה סבירות גבוהה שלא היה מתרחש האירוע ?**
ת. בסבירות גבוהה ככל שניתן לנחש את העתיד, אילו התאונה לא היתה מתרחשת האוטם החריף והפרעת הקצב הממאירה לא היו מתרחשים..".
וכן:
"**כן בהחלט יש סבירות גבוהה שהאירוע לא היה קורה לולא התאונה**".
וכן:
"**במקרה של מר נון היו מספר מנגנונים שהובילו לדום הלב, שכולם קשורים ישירות לאירוע החריף (התאונה)**".

אבהיר כי מקריאת התשובות עולה בבירור כי המומחה משתמש במילה שונה לתיאור שני האירועים: תאונה – היא תאונת הדרכים, ותקיפה – היא אירוע התקיפה.

14. אכן מתשובות אחרות של המומחה לשאלות הבהרה עולה (אולי) אפשרות אחרת לפיה שני האירועים הביאו לנזק (ראה תשובה לשאלה 6), ברם משהמומחה לא נחקר על חוות דעתו, ונוכח קביעתו בחוות הדעת כי די היה בכל אירוע בנפרד כדי להביא למוות, ובפרט נוכח העובדה כי הפיצוי ששולם לנון (על בסיס הסכם פשרה שנחתם) מכוח חוק הפלת"ד, שולם בגין הנזק המלא שנגרם –פטירת המנוח (כלומר כך גם פרשו הצדדים את האמור בחוות דעת המומחה), אזי, יש להחיל האמור בסעיף 8(א) ולקבוע כי העילה מוצתה במסגרת חוק הפלת"ד.

15. בתביעה בגין עוולה נזיקית אין מטילים אחריות רק בגין יצירת סיכון גרידא. אחריות תוטל רק כאשר הסיכון גם מתממש, וכאשר כתוצאה מהתממשות הסיכון נגרם נזק, כלומר הנזק הוא חלק <u>בלתי</u> נפרד מעילת התביעה, וראה בהקשר זה האמור בסעיף 6 לחוק ההתיישנות, התשי"ח – 1958, המתייחס למניין ההתיישנות מהמועד בו התגבשה עילת התביעה, ושפורש כך שעילת התביעה מורכבת ממכלול העובדות המזכות את התובע לסעד שהוא דורש מעם הנתבע, ובעוולת הרשלנות היא כוללת גם את רכיב הנזק, כך שכל עוד לא נגרם נזק לא מתגבשת עילת תביעה.

מכאן שהן התובענה בגין אירוע תאונת הדרכים, והן התובענה בגין אירוע התקיפה הינן תובענות שבהן הנזק הוא חלק מעילת התביעה, ומשהנזק שנגרם חד הוא (מות המנוח), מתקיים עיקרון ייחוד העילה.

16. טוען ב"כ נון כי בשים לב למטרות עקרון "ייחוד העילה" (בין היתר – לבוא לקראת נפגעים בת"ד, חסכון ניהול תביעות שיש צורך להוכיח בהן את שאלת האחריות, כדוגמת רשלנות רפואית במסגרת טיפול שניתן לאחר תאונה), אין לעשות שימוש בעקרון ייחוד העילה במצב דברים בו הוא בא <u>לרעת</u> הנפגע (ולא לטובתו) כבמקרה דנן, שכן בהחלת העקרון אנחנו מונעים ממנו קבלת פיצוי גבוה יותר בהתאם לפיצוי שניתן לפסוק שלא במסגרת חוק הפלת"ד אלא במסגרת פקודת הנזיקין.
כן נטען כי אין לעשות שימוש בעקרון כאשר האירוע הנוסף נעשה במכוון.
אין בידי לקבל טענה זו שכן פעמים רבות ניתן לראות את השימוש בעיקרון כבא לרעת הנפגע בכך שהוא מכניס אותו למגבלת הפיצוי בהתאם לחוק הפלת"ד בהשוואה לפיצוי שהיה משתלם בהתאם לפקודת הנזיקין - כך למשל בנזק שמוחמר כתוצאה מרשלנות רפואית לאחר תאונה ברם שיש לתבוע הפיצוי בגינו במסגרת חוק הפלת"ד בשל עקרון יחוד העילה.
מנגד <u>נחסך</u> מהתובע ניהול משפט בכל הנוגע לשאלת החבות, ונחסך ממנו הצורך בהוכחת אשמה ואחריות, כאשר הוא אף אינו חשוף לטענת אשם תורם.

במקרה דנן בו לא הוגש כתב אישום כנגד הרשקוביץ וכאשר המשטרה סברה שאין בידה ראיות מספקות להוכחת התקיפה, דומה כי היה קושי רב יותר להוכיח אחריות הרשקוביץ, ולו הייתה ניתנת החלטה המורה על דחיית התביעה כנגד התוקף בשל עיקרון ייחוד העילה טרם שמיעת הראיות בתיק, היה נחסך ניהול ההליך מנון, אשר הייתה מפוצה ממילא בגין מלוא הנזק שנגרם עקב פטירת המנוח, בהתאם, אומנם, למגבלות חוק הפלת"ד.
לאמור לעיל מתווסף נימוק הנוגע לזהות הנתבע שניתן להפרע ממנו: מבטחת בעילת פלת"ד אל מול אדם פרטי בעילה הנזיקית, שלא ברורה יכולתו הכלכלית והאפשרות להפרע ממנו.
באשר לטענה הנוגעת לאירוע מכוון אומר כי משדי היה בתאונת הדרכים כדי להביא למוות (בהתאם לקביעת המומחה), ומשהנזק הוא חלק מעילת התביעה, ומשפוצה נון על ידי מבטחת הפלת"ד בגין המוות – מוצתה העילה אף אם האירוע הנוסף הוא אירוע מכוון.
לסיכום האמור לעיל ומשהנזק שנגרם – מות המנוח – הינו אותו נזק שדי היה בתאונת הדרכים כדי להביא לו (כאשר נון גם **פוצתה** בעילת הפלת"ד בגין נזק זה), יש לקבוע כי בהתאם לעקרון ייחוד העילה דין התביעה כנגד הרשקוביץ ככל שהיא נוגעת לפיצוי בגין המוות – להידחות.

17. יחד עם זאת, ומשמדובר בשני אירועים נפרדים, כאשר ברור כי לו היה נון נפגע בתאונת הדרכים בפגיעה שונה מהפגיעה שארעה כתוצאה מהתקיפה: כך למשל לו היה ניזוק בתאונת הדרכים ברגלו, ואילו כתוצאה מהתקיפה היה ניזוק בפניו, שאז ניתן היה לתבוע מהתוקף את הפיצוי המלא בגין הנזק האחר שנגרם כתוצאה מאירוע התקיפה, אזי, ניתן להטיל על הרשקוביץ, ביישום אותו מבחן, פיצוי בגין הנזק שנגרם לנון המתבטא **בעוגמת הנפש** שסבל בגין אירוע התקיפה בכביש (בשונה מהפיצוי בגין המוות). בהתחשב בכלל הנסיבות, תקיפה אלימה בכביש (אגרוף לפנים ודחיפה) לעיני נהגים חולפים, ואף לעיני תלמידו של נון, יש להעריך הפיצוי בגין עוגמת הנפש שנגרמה לנון, בסכום של 50,000 ₪ שיש להטיל על הרשקוביץ, ואציין כי בסעיף 21 לסיכומי התובע אכן נדרש פיצוי מוגבר (בשונה מפיצוי עונשי) גם בגין נזק שפגע בשם טוב או ברגשות, כך שהטענה כן הועלתה בבית המשפט קמא.

עדי חן-ברק, שופטת

<u>השופטת ב. טאובר:</u>

קראתי בעיון את פסק דינה המעמיק של חברתי כב' השופטת עדי חן ברק, ואכן מקובלים עלי דבריה כי אין מקום להתערב בקביעותיו העובדתיות של בית משפט קמא ביחס לאירוע התאונה והתקיפה, משאלה מבוססות על מכלול הראיות שהוצגו בפני בית משפט קמא ועל התרשמותו הישירה של בית משפט קמא מן העדים שנשמעו ונחקרו בפניו.

כך גם הנני סבורה כי בית משפט קמא צדק עת דחה את טענותיו של הרשקוביץ בכל הנוגע לטענת השיהוי, ואכן לא הוכחו התנאים הדרושים בקבלת טענה זו לא כל שכן שעה שהתביעה הוגשה בתוך תקופת ההתיישנות.

עוד ובנוסף, סבורני כי לא נפלה כל שגגה בחישוב הנזק כפי שנעשה על ידי בית משפט קמא, כמו גם בניכויים שבוצעו מן הפיצוי שנפסק.

עם זאת, אינני תמימת דעים עם חברתי כב' השופטת עדי חן-ברק ביחס לקביעתה לפיה בנסיבות המקרה נשללת העילה הנזיקית הנוספת שעומדת למנוח וליורשתו הגב' נון כנגד הרשקוביץ בגין אירוע התקיפה על פני עילת התביעה שעומדת להם מכוח חוק הפלת"ד.

בתמצית יאמר כי נסיבות המקרה הינן כדלקמן:

המנוח נפגע קלות בתאונת דרכים. סמוך לאחר מכן התפתח בינו לבין הרשקוביץ (הנהג הפוגע) ויכוח במהלכו תקף הרשקוביץ את המנוח. כעבור זמן קצר איבד המנוח הכרתו בשל אוטם חריף בשריר הלב, ולאחר שבועיים נפטר.

מומחה שמונה מטעם בית משפט קבע כי התאונה והקטטה שהתפתחה לאחר מכן, כל אחת מהם ושתיהן ביחד, היוו מצב דחק קיצוני אשר גרם באופן ישיר ומידי לאוטם חריף בשריר הלב אשר בהמשך הוביל למותו של המנוח.

בסעיף 8 לחוק הפלת"ד נקבע עיקרון ייחוד העילה כדלקמן:

> **"(א) מי שתאונת דרכים מקנה לו עילת תביעה על פי חוק זה, לרבות תביעה על פי ביטוח כאמור בסעיף 3(א)(2) ובסעיף 3(ד) לפקודת הביטוח, לא תהיה לו עילת תביעה על פי פקודת הנזיקין בשל נזק גוף, זולת אם נפגע בתאונה שנגרמה על ידי אדם אחר במתכוון.**
>
> **(ב) מי שאלמלא הוראות סעיף 22(ב), היתה תאונת דרכים מקנה לו עילת תביעה כאמור בסעיף קטן (א), דינו לענין הוראות סעיף זה, כדין מי שיש לו עילת תביעה על פי חוק זה.**

(ג) אין בהוראת סעיף קטן (א) כדי לגרוע מתביעה על פי פקודת הנזיקין של מי שאין לו עילת תביעה על פי חוק זה".

מכאן, הוראת הסעיף קובעת אפוא כי מקום בו יש בידי הנתבע עילת תביעה לפי חוק הפלת"ד נשללת ממנו עילת התביעה בשל נזק גוף בהתאם לדיני הנזיקין, זולת אם נפגע על ידי אדם אחר במתכוון.

קביעתו של בית משפט קמא לפיה יש לראות בשני האירועים, קרי, אירוע תאונת הדרכים ואירוע התקיפה, כאירועים מובחנים ונפרדים למרות סמיכות הזמנים ביניהם, כאשר כל אירוע מושתת על עובדות עצמאיות המקימות עילה נזיקית נפרדת, מקובלת עלי. אף מקובלים עלי דבריה של חברתי כב' השופטת חן-ברק כי ככל שקיים קשר בין אירוע התאונה לבין אירוע התקיפה הרי זה התנתק בשים לב למהות האירוע השני, אירוע התקיפה שהינו אירוע שנגרם במתכוון.

משכך, סבורני כי בנסיבות הטרגיות של המקרה לא חל עיקרון ייחוד העילה, ועמדו בפני המנוח שתי עילות תביעה נפרדות: האחת על פי חוק הפלת"ד והשנייה נזיקית מכוח מעשה התקיפה שנעשה במתכוון.

חברתי כב' השופטת חן-ברק סבורה כי לנוכח פטירת המנוח, הפיצוי שנפסק לנון מכוח חוק הפלת"ד נפסק בגין הנזק המלא שנגרם, ומכאן שיש לעמדת חברתי להחיל את עיקרון ייחוד העילה הקבוע בסעיף 8(א) לחוק הפלת"ד ולקבוע כי העילה מוצתה מכוח חוק הפלת"ד, כך שדין התביעה כנגד הרשקוביץ בגין אירוע התקיפה להידחות. סבורני שאין הדברים כך. חברתי כב' השופטת חן-ברק ציינה ובצדק שהמנוח היה מעורב בשני אירועים נפרדים ומובחנים: האחד עילתו מכוח חוק הפלת"ד והשני עילתו מכוח פקודת הנזיקין. כל אחד מאירועים אלה יוצר עילת תביעה בפני עצמה. עילת התקיפה אינה נבלעת על פי עיקרון ייחוד העילה, משתקיפתו של המנוח הייתה מעשה במתכוון. משכך, אינני סבורה כי עצם העובדה שמדובר במות הנפגע, מנוע הנפגע מלמצות כל אחת מעילות תביעתו בין על פי חוק הפיצויים, ובין אם מכוח פקודת הנזיקין.

בחוות דעתו אכן קבע מומחה שמונה מטעם בית המשפט כי אירוע תאונת הדרכים והקטטה שהתפתחה בעקבותיה כל אחד ושניהם יחד היוו מצב דחק קיצוני שגרם למותו של המנוח. מנגד במסגרת שאלות ההבהרה עולה אפשרות כי די היה באירוע התאונה כדי להביא למצב הדחק שגרם לאוטם ומתשובות אחרות של המומחה לשאלות ההבהרה עולה גם האפשרות לפיה שני האירועים הביאו לנזק, כלומר שהיה צורך בהתרחשות שני האירועים יחד כדי להביא לאוטם החריף. בנסיבות אלה, ולאור העמימות הטבועה בנסיבות הטרגיות של המקרה ובהעדר נתונים חד משמעיים לגבי חלקו של כל אחד מהאירועים לתוצאה הטראגית, ומשלא ניתן לקבוע שאחד מן האירועים היה גורם זניח למותו של המנוח, סבורני כי יש לקבוע כי שני האירועים מהווים גורמים ממשיים לתוצאה, ובלשונו של בית המשפט העליון ברע"א 5971/95 **עובד לוי, תיעוש האבן והבניה בע"מ ואח' נ' שמחון ואח'**, פ"ד נב(5) 70 (1998):

> "**בהיעדר נתונים לקבוע את חלקו של כל אחד מן הגורמים ומשלא ניתן לקבוע שהזרמת הבטון היא גורם זניח, יש לקבוע כי שניהם מהווים גורמים ממשיים להתמוטטות, וכי השניים חברו יחדיו לגרימת התוצאה**".

משכך, ומשמותו של המנוח נגרם כתוצאה משני גורמים ממשיים: תאונת הדרכים והתקיפה במתכוון, יש לראות את מכלול האירוע כנגרם על ידי שני מעוולים אשר גרמו במשותף לנזק אחד, קרי, למותו של המנוח. ואכן בפסיקה עקבית של בתי המשפט מקום שלא ניתן לקבוע את מידת האחריות של כל אחד מן המעוולים לנזק אחד, חלוקת האחריות ביניהם תהיה בחלקים שווים. ובלשונו של בית המשפט העליון בע"א 411/70 **פינס נ' בן עמירה ואח'**, פ"ד כה(2) 284 (1971):

> "**ועכשיו, מה הוא הדין? כשנפגע אדם על-ידי אחד משני בני אדם ואין בידו להוכיח, מי מן השניים היה המעוול, יש להבחין בין ארבעה מקרים. המקרה הראשון והפשוט ביותר הוא שהשניים מהווים "קבוצה", משמע שהם קשורים זה בזה בצורה זו או אחרת ואותו מעשה שגרם לנזק אפשר לייחס לכולם. במקרה זה אין ספק שמן הדין לחייב את שניהם ולחלק את האחריות ביניהם שווה בשווה. ברור שהמקרה שלפנינו אינו מקרה כזה. ביתר המקרים אין השניים קשורים זה עם זה. מקרה אחד הוא המקרה שבו ברור כי שניהם אשמים במידה שווה, כגון במקרה שכל אחד נסע קרוב מדי לאמצע הכביש וגרם על-ידי כך להתנגשות באמצע הכביש. גם במקרה זה אין ספק שיש לחייב את שניהם ולחלק את האחריות ביניהם שווה בשווה. כאמור לעיל, אף זה אינו המקרה שלפנינו. מקרה אחר - השלישי במנין שלנו - הוא המקרה שרק אחד משני הנהגים אשם והשני אינו אשם כלל, ואין אנו יודעים, מי האחד ומי השני. ושוב נזכור כי אף זה אינו המקרה שלפנינו. המקרה שלפנינו הוא מן הסוג הרביעי של המקרים, שבו נמצאו השניים אשמים, אלא שמידת אשמתו של זה עולה על מידת אשמתו של זה, ושוב, אין אנו יודעים, מי הוא זה שרשלנותו מרובה ומי הוא זה שרשלנותו פחותה. יש סבורים שגם בשני המקרים האחרונים מן הדין לחלק את האחריות בין השנים במידה שווה**".

וכאמור המקרה שבענייננו נמנה על אותם מקרים שיש לחלק את הנזק האחד שנגרם שווה בשווה בין שני האחראים לנזק (תאונת הדרכים ואירוע התקיפה), מכיוון שגם בתום ההליך איננו יודעים מי מבין המעוולים אשם יותר ומי אשם פחות לקרות התוצאה. וראה: ע"א 337/81 **בוסקילה נ' מדינת ישראל**, פ"ד לח3) 37 (1984); ע"א 166/88, 184/88 **פניציה בע"מ נ' עמר**, פ"ד מה(2) 457 (1991). בנסיבות אלה יישאו שני המעוולים בשיעור של 50% מן הנזק שהיו מחויבים בו: מבטח כלי הרכב ב-50% משיעור הפיצוי על פי חוק הפלת"ד, ואילו הרשקוביץ חב בשיעור של 50% מן הפיצוי המגיע לפי דיני הנזיקין.

בנסיבות המקרה דנן העמיד בית משפט קמא ובצדק את סך נזקי התובעת על סך של 574,098 ₪, כאשר סך של 350,000 ₪ נפסק בגין נזק בלתי ממוני. לאחר ניכוי סך הניכויים, ובתוספת הפרשי

הצמדה וריבית הסתכם סך הנזק בסך של 216,604 ₪. משכך, חלקו של הרשקוביץ אמור לעמוד על סך של 108,302 ₪ נכון למועד פסק דינו של בית משפט קמא.

מן הראיות שהובאו בפני בית משפט קמא עולה כי במסגרת הסכם פשרה שנחתם בין נון למבטחת כלי הרכב שולם לה סך של 84,653 ₪ למיצוי העילה מכוח חוק הפלת"ד. לנוכח העובדה כי סך הניכויים שהיה על בית משפט קמא לנכות מן הפיצוי עמד על 378,401 ₪ עולה כי התביעה מכוח חוק הפלת"ד עתידה הייתה להיבלע, שכן תקרת הנזק הבלתי ממוני שניתן היה לפסוק בגין מותו של המנוח לפי חוק הפלת"ד עומד על סך של כ-58,000 ₪.

לנוכח ההלכה כי תובע אינו זכאי לקבל פיצוי העולה על מלוא נזקו, אין מנוס מניכוי הסך של 84,653 ₪ אשר שילמה המבטחת במסגרת הסכם הפשרה לנון מסך הפיצוי לו זכאית נון מהרשקוביץ העומד כאמור לעיל על סך של 108,302 ₪. היתרה המגיעה לנון עומדת על סך של 24,000 ₪ בקירוב.

ערה אני לכך שהרשקוביץ לאחר שביצע מעשה תקיפה במתכוון "מורווח" מכך שהמבטחת שילמה מעבר לסכום שהיא הייתה אמורה להיות מחויבת בו. ואולם, לנוכח ההלכה כפי שצוינה לעיל לפיה הניזוק אינו אמור לקבל מעבר למלוא נזקו, לא היה מנוס מלנכות מן הפיצוי שעל הרשקוביץ לשלם את הסכומים ששולמו לנון על ידי המבטחת. עם זאת, אני משאירה בצריך עיון את השאלה האם המבטחת – המעוולת ששילמה ביתר – זכאית לחזור על הרשקוביץ בגובה הסכום ששילמה ביתר, הואיל ושאלה זו לא התעוררה בפנינו.

לאור האמור, וככל שתישמע דעתי, סבורני כי אין מנוס מלקבל חלקית את ערעורו של הרשקוביץ ולהעמיד את הפיצוי לו זכאית נון על סך של 24,000 ₪ נכון למועד פסק דינו של בית משפט קמא (06/10/19) במקום הסך של 131,951 ₪. כן הנני סבורה כי לא יהיה מנוס מלהתערב בשכר טרחת עו"ד וההוצאות שנפסקו על ידי בית משפט קמא ולהעמידם על סך כולל של 10,000 ₪.

בטינה טאובר, שופטת

<u>הנשיא רון שפירא [אב"ד]:</u>

האירוע המצער שבפנינו, המשלב תקיפה ביחד עם תאונת דרכים, שגרמו למותו של אדם, אכן מוביל לתוצאה שמעוררת אי נוחות בהיבט הציבורי. זאת במובן שהעובדה שהוגשה תביעה בגין אירוע נזיקי אחד, גרימת מוות, והגם שבשתי עילות נפרדות וכנגד שני מעוולים שונים, יצרה מעין הגנה על התוקף, שגם גרם לתאונה, ומקימה מחסום מפני תביעה נפרדת וחיוב נפרד בפיצוי, כפי שנפסק במסגרת

התביעה שהוגשה במסלול הפלת"ד. **כל זאת מהטעם שכתב התביעה ממוקד כולו אך ורק בנזק שנגרם כתוצאה ממותו של המנוח ולא בנזקים נוספים.** ברכיב נזק זה אכן קיים קושי להפריד בין האירועים שגרמו למוות ומדובר בנזק אחד.

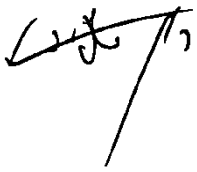
סבור אני, כמו חברתי השופטת עדי חן ברק, כי במקרה שבפנינו קדמו לאירוע המוות מעשים ונזקים שהקימו עילת תביעה בנזק שונה. בטרם התקיפה קילל הנתבע את המנוח והשפיל אותו לנגד עיני תלמידיו. מעשים אלו אכן הקימו עילת תביעה בגין עוגמת הנפש שנגרמה למנוח ברגעיו האחרונים, הביוש שנעשה בו לנגד עיני תלמידיו והפגיעה בכבודו. מעשים אלו הגורמים לצער, זעזוע, בושה, השפלה וכיו"ב, יכולים להיות מנת חלקו הן של מי שנגרם לו נזק גוף ואף מוות. מעשי פגיעה ברגשות אדם יכולים להיות שונים ומגוונים ולהקים עילה נפרדת בגין גרימת נזק לא ממוני. במקרה שהובא בפנינו אכן בוצעו ע"י הנתבע מעשים מעבר לתקיפה הפיזית ולגרימת תאונת הדרכים, שהקימו, לגישתי, עילת תביעה הנפרדת מזו שבגין גרימת המוות, אירוע נזיקי שנגרם כתוצאה מתאונת הדרכים והתקיפה במשותף.

בהתאם גם ניתן היה לפסוק פיצוי נפרד בגין הפגיעה בכבוד, ביוש ועוגמת נפש שנגרמו למנוח טרם מותו, מהפיצוי שנפסק בגין מותו של המנוח. נזכיר כי הזכות לכבוד, לרבות לפיצוי בגין הפגיעה בו, אינה נעלמת עם מותו של אדם, והיא אף פורשה בפסיקה ככוללת גם את זכותם של בני משפחתו [ראו: ע"א 4576/08, 5019/08 **ליה עטרה בן-צבי ואח' נ' פרופ' יהודה היס ואח'** (7.7.2011)].

אלא שבית משפט אינו חופשי ואינו מוסמך לפסוק פיצוי בעילה שלא נתבעה כלל, וממילא לא ניתנה לצדדים ההזדמנות לטעון בעניין. גם אם תחושת הצדק וההזדהות עם האסון שפקד את משפחת המנוח מחזקים את הרצון והצידוק להוסיף על הפיצוי שנפסק, כללי הצדק של הדיון המשפטי, המחייבים את בית המשפט, אינם מאפשרים לפסוק פיצוי בעילה שלא נתבעה כלל, ושלא ניתנה ההזדמנות להתגונן ולטעון בעניין. **במקרה שבפנינו, משלא נתבע סעד מעבר לפיצוי בגין גרימת המוות, וממילא לא נדון כזה בבית משפט קמא, פסיקת פיצוי שלא נתבע תהיה בגדר של חריגה מסמכותנו, גם אם תחושת הצדק קוראת ללב לפסוק פיצוי מטעם נוסף.**

נדגיש כי אין בפסיקת הפיצוי כעת, ובדחיית הטענות להגדלתו, כדי להביע אי התחשבות ביגון הקשה שנגרם כתוצאה מגרימת המוות המיותרת נשוא הליך זה. ליבנו עם האלמנה והמשפחה. אלא שבית משפט מוגבל ומוסמך לפסוק בהתאם לחוק, הדין המהותי וסדרי הדין. דיני הנזיקין מנסים לתרגם אירוע נזיקי לשווי כספי. נראה ברור כי לא כל אירוע נזיקי ניתן לכימות ולמדידה באמות מידה כספיות. אבלה של האלמנה וצער המשפחה אינם ניתנים לאומדן כספי אמתי. אין בכוחו של בית המשפט לפסוק פיצוי שיפצה על ייסורי נפש [ע"א 7130/01 **סולל בונה נ' תנעמי**, פ"ד נח(1) 1, 27-28 (2003); ע"א 4576/08, 5019/08 הנ"ל, סעיף 36 לפסק דינו של השופט עמית]. שום פיצוי גם לא יחזיר למשפחה את החיים שהיו קודם לאירוע.

בהתאם, וכפועל יוצא מהאמור, סבור אני כי לא נוכל להוסיף פיצוי בגין עוגמת נפש, כפי שהציעה חברתי השופטת עדי חן ברק. אני מצטרף לדרך בה הלכה ולתוצאה אליה הגיעה חברתי השופטת בטינה טאובר.

רון שפירא, נשיא

[אב"ד]

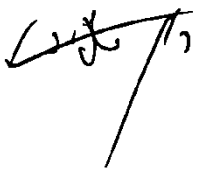
הוחלט, ברוב דעות, כאמור בפסק דינה של השופטת טאובר.

נבהיר, כי המותב כולו משתתף בצער האלמנה ומקווה שתראה בעתיד ימים טובים יותר.

בערעורים שבפנינו יישא כל צד בהוצאותיו. הפיקדונות שהופקדו יוחזרו לידי המפקידים, באמצעות באי כוחם.

<u>המזכירות תשלח עותק פסק דין לב"כ הצדדים.</u>

ניתן היום, ד' ניסן תש"פ, 29 מרץ 2020, בהעדר הצדדים.

רון שפירא, נשיא

[אב"ד]

בטינה טאובר, שופטת

עדי חן-ברק, שופטת